

M. Pásztor József: „Az író beleszól...” Baloldali irodalmi folyóiratok az ellenforradalmi Magyarországon. Bp. 1980. Kosuth, 463 l.

„Vétkesek közt cinkos, aki néma...” — írta Babits. A magyar írástudók nem vállalták a cinkosságot, illetve pontosabban: vállalták a „beleszólás” várható következményeit, melyek a legtöbb esetben nem is maradtak el, éppen a legbátrabbak, a legtisztábban látók számára. A „beleszólók” névsora oly hosszú, hogy nem az ismertetést, de magát a könyvet kell ahhoz végigolvasni, hogy ámuljon az ember, kik, miért, hogyan „szóltak bele”, s bizony nem csak irodalmi témákról, hanem mindenről, ami annak idején fájón érintett minden dolgozó embert.

A két háború közötti korszakban Magyarországon 1919 őszétől egészen a második világháború befejezéséig a Marx által sokoldalúan kifejtett tendenciatorvény érvényesült a sajtóellenőrzésben is; a „gyanú bíraskodása”, tehát nem a kiadvány, a szöveg maga volt a vizsgálat tárgya, hanem az, hogy ki írta, kikkel áll összekötötetésben, van-e „priusza”, vagyis hol állt az őszirózsás forradalom, majd a Tanácsköztársaság idején. Ily módon érthető, hogy Karinthy Frigyesztől kezdve szinte minden író gyanús volt az uralkodó körök szemében. Irodalom és politika — s különösen jellemző ez hazánkra — nem választható el egymástól; ha az író leírja a tényeket, s meghozza művészi módon, az „izgatást” jelent e korban, amint Bálint György jegyezte meg egyik cikkében.

Ezek a gondolatok tolnak a recenzens fejébe óhatatlanul, amikor kézbe veszi M. Pásztor József új munkáját, mely a szerző két évtizedes következetes, eszmeileg egyenes útjának jelentős állomása.

A hatvanas évektől kezdve egymást követték aprólékos gonddal megírt kisebb cikkei, tanulmányai, majd könyvei (*A Mi Utunk*, 1972; *József Attila műhelyei* 1975; *Búvópatakok* 1976), melyek mindegyike

elsüllyedt folyóiratokat, megbúvó irodalmi-politikai értékeket, addig nem ismert összefüggéseket tárt fel, időnként merészen, félretéve, illetve újra megvizsgálva az addigi értékelést, új módon mutatta be a választott témát. Nem véletlen, hogy a szerző évekig dolgozott Kassák *Munka* című folyóiratáról szóló, a *Magyar Könyvszemlében* megjelent tanulmányán; hogy megszerezte Gró Lajos özvegyétől a kiváló esztéta kéziratot tanulmányát a munkásirodalomról; hogy a debreceni folyóiratról készülő könyv megírása során feltárta a fővárosi és vidéki baloldali értelmiségiek rejtett kapcsolatait; hogy végül is összegyűjtötte a még élő volt szerkesztők és munkatársak személyes nyilatkozatait.

Úgy vélem, „Az író beleszól...” megírásához komoly morális felelősségvállalásra, rendkívüli szorgalomra és bátorságra volt szüksége a szerzőnek, hogy ezt a bonyolult, sokfelé ágazó, s önnön jelentőségén túllépő munkát közzétegye. Azért is merész vállalkozás ez, mert az irodalomtörténetírás az elért eredmények mellett mindig cipeli mindmáig. A népi vagy urbánus elnevezés, az avantgarde-ról élő különböző nézetek, a szociáldemokratizmus nem eléggé árnyalt megítélése, a korszakolás, az egyes írók értékelése terén még sok minden vár tisztázásra, arra, hogy a rájuk ragasztott címkéket a munka és az idő leolvassa.

A százhoz közel álló kiadvány ismertetése ebben a könyvben lát első ízben napvilágot egybegyűjtve. Közöttük sok alig feltárt vagy feltáratlan haladó szellemű folyóirattal, illetve időszaki lappal találkozhat az olvasó. Lehetne vitatkozni a felosztásban, illetve a lapok minősítésén (bár József Attila írt egy ideig az *Előőr*nek, a lapot mégsem sorolnám a baloldali orgánumok közé), vitatják is például a *Magyar Írás*, az *Apolló*, az *Argonauták* baloldali voltát, de úgy vélem, tévednek. E lapok határkorszakokban születtek, s megvolt a maguk jelentős funkciója korukban. Az 1921-ben indult *Magyar Írás* oldalain jelen

van a korabeli progresszió színe-java, ahogy egyik kommunista költő, Forgács Antal később értékelte: „ajkialtás” az ellenforradalom ellen; a háború idején született humanista programot hirdető rövid életű folyóiratok pedig a hazai szellemi ellenállás értékes koronatanúi. A szellemi ellenállásnak ugyanis éppen az ellenforradalmi uralom negyedszázadában rendkívül sokszínű megnyilvánulásait tartjuk ma már számon.

Vitatható lenne az is, hogy M. Pásztor József nagyobb terjedelmet, elemzőbb értékelést szán az efemer lapokra, mint a hosszabb életű jelentős értékeket hordozó folyóiratokra, például a *Nyugatra*. Véleményem szerint azonban a *Nyugat* ma már eléggé széles körökben ismert, nem beszélve a hasonmás kiadásról, a repertóriumról, a hatkötetes irodalomtörténet *Nyugat*-fejezetéről. De vajon ki ismeri az 1924-ben indult, néhány számot megért *Fáklya* című szociáldemokrata folyóiratot Szakasits Árpád, Zsolt Béla írásaival. Ezt az aránytalanságot talán nem a kötet gyengeségének, hanem inkább éppen a jellegéből következő erényének tarthatnók.

Ugyancsak a kötet értékei közé sorolható, hogy tulajdonképpen első ízben olvashatnak szélesebb rétegek a szocialista szellemű antológiákról (ezekről a *Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből* című kötetben jelent meg tanulmány, majd cikksorozat a *Magyar Nemzet*ben Rajcsányi Károly tollából), valamint a háború idején született, illetve terjedt ellenállási sajtóról.

Egyetértünk azokkal a sorokkal, melyekkel a szerző bevezetőjében ír:

„Az üldöztetés, a sajtóperek és — nem utolsósorban — az anyagi fedezet hiánya miatt rövid, kérész életű kiadványok népesítették be az ellenforradalmi korszak sajtóvilágát. Értéküket, jelentőségüket az összességük adja, mely egy gazdag, a perifériára és a föld alá kényszerített szellemi és mozgalmi folyamatot mutat.”

M. Pásztor József szinte az utolsó pillantot érte utol, hogy felszínre hozza, megmentse a feledéstől ezt a folyamatot. A folyóiratok elporladnak, a koronatanúk közül már sokan eltávoztak. Meghalt Jákó Pál, Palasovszky Ödön, akikkel még tudott beszélni a szerző.

„Az író beszélő...” sok mindenről tanúskodik, ami jelenünk számára sem elhanyagolható. Tanúskodik a magyar írástudók széles látóköréről, világirodalmi tájékozottságukról, arról, hogy szinte születésükkor felismerték más népek irodalmának kincseit s közölték azokat folyóirataikban. Tanúskodik azokról a napjainkig nyúló értékekről, melyek gyökerei az 1919 utáni

rövid életű kiadványokban lelhetők fel, melyek József Attila, Radnóti, Bálint György, Nagy Lajos, Déry Tibor, Illyés, Veres Péter írásait őrzik. Tanúsítja ez a kötet, hogy az írók a nép életét súlyosan érintő kérdésekben Budapesten és a vidéki városokban összefogtak. Cikkek hosszú sorában emeltek szót a statárium ellen, majd később a nemzeti függetlenség mellett, a háború és a fasizmus ellen. E kérdésekben — amint a kötetből világosan kitűnik — egyetértettek a kommunisták, a szociáldemokraták, s az úgynevezett polgári irodalom legjobbjai.

Értékes a kötet függeléke is; a szerző gondosan felsorolja a használt irodalmat, s magában a szövegben is mindig hivatkozik azokra a művekre, melyek az adott kérdéssel foglalkoznak. Ugyancsak hasznos a pontos névmutató.

M. Gy.

Egressy Gábor válogatott cikkei (1838—1848). Vál., jegyzetekkel ellátta s bev. KERÉNYI Ferenc. Színháztörténeti Könyvtár 11. Bp. 1980. Magyar Színházi Intézet, 210 l., 5 t.

Új kötettel gyarapodott a Színháztörténeti Könyvtár. A sorozat a Magyar Színházi Intézet kiadványa, amelyet 1973-ban indított Katona Ferenc azzal a szándékkal, hogy a színháztörténeti kutatás támogatására összegyűjtse színészek, színpadi szerzők s olyan közéleti emberek írásait, akik nemcsak névleges, hanem alkotó, támogató kapcsolatban álltak koruk színészetével, színházi életével. A sorozat tehát hiteles tanúkat szólaltat, meg akik nézői vagy aktív részesei voltak azoknak az előadásoknak és más színészettörténeti eseményeknek, amelyek a színháztörténet értékes forrásai.

A nemrég megjelent 11. kötetben, Egressy Gábor sokoldalú egyénisége tárul elénk. Az első rész Egressy hírlapi cikkeinek hasonmás kiadása. E cikkek arról tanúskodnak, hogy Egressy a színész, sokat foglalkozott a játék elméletével is, főként a beszéd és mozgás technikájával.

Az *Athenaeum* lapjairól származnak a „Hamlet ismertetése” valamint a „Coriolan Shakspear-tól” [1] című írások is. Az előbbi 1839 novemberében jelent meg őt folytatásban, az utóbbi 1842. jan. 24-én. Shakespeare a két drámájának tartalmi ismertetésén túl, Egressy beavatja olvasóit a két bemutatott számos részletébe, kezdve Kazinczy Ferenc fordítói munkájától az egyes szerepek megformálásáig.

A „Végszavam a dráma ellenségeihez” (*Athenaeum* 1840. nov. 26, 29), nem sokkal a Nemzeti Színház megnyitása után jelent meg. E cikkében az ez idő tájt dúló ún. „operaháború” kérdésében foglal állást, mely a műsoraranyok körül alakult ki. Szenvedélyesen védi a dráma ügyét: „Éppen abban áll a színművészet bűvös mestersége, hogy akaratumk nélkül is tanulunk élvezetében...”

Egressy — mint azt már „Javaslat...” című írásából is megtudtuk, lelkes támogatója, később tanára volt a Színi Tanodának. A — „Színészeti stúdiumok” c. írása — már a Színi Tanoda első tankönyvéből, a *Színészet Könyvéből* való. Egressy, a színművészetről alkotott saját felfogását próbálja tanítványaita plántálni. Kortársai számára azonban ez a művészet merőben új volt, ezért hol elragadtatott, hol megrovó kritikák jelentek meg róla. Támadói természetesen hangvételi, „nem esztétikus játékmódot” kifogásolták. A hasonmás kiadás második része ezt a vitát tartalmazza: „Párbeszéd Szebeklébi és Egressy Gábor között színészeti dolgokról”. Ez a képzelt jelenet Egressy Gábor és kritikusa, Bajza József (álneve Szebeklébi) között, 1842-ben jelent meg Budán, önálló rópiratként. A „Párbeszéd...” rávilágít azokra az esztétikai-világészeti különbségekre, melyek Egressy és Bajza között fennálltak.

A kötet második része, a Függelék, eddig még kiadatlan szövegeket bocsát közre. A szerkesztő, a könnyebb olvashatóság kedvéért, a kézirat-faksimile helyett az írásokat írógépatírásban közli. A Függelékben szerepel: „Egressy Gábor drámabíráói véleménye Czakó Zsigmond *Leona* — eredeti címén *Judit*h — című drámájáról, 1846. május”; valamint „Egressy Gábor rendezői naplója, 1846. június és szeptember hónapokról”.

Egressy írásai, nemcsak a színháztörténeti kutatás szempontjából érdekesek, de tanulságos olvasmányok mindenki számára. A válogatást, a tanulmányt és a jegyzeteket Kerényi Ferenc készítette.

KOCSY ANIKÓ

Keleti nevek magyar helyesírása. Főszerk. LIGETI Lajos. Szerk. TERJÉK József. Bp. Akad. K. 1981. 960 p.

A keleti nevek és — a címmel ellentétben — részint szavak magyar helyesírásával foglalkozó kézikönyv annak a programnak a részeként készült el, amely eddig az állatnevek, földrajzi nevek és megjelöl-

lések, kémiai elnevezések, valamint ásvány- és kőzetnevek magyar helyesírásának szabályait tartalmazó kiadványok megjelenését is eredményezte. Az MTA Elnökségi Helyesírási Bizottságának 1963-ban hozott határozata nyomán meginduló vállalkozás, amelyben népes, többnyire neves orientalistákból álló munkatársi gárda vett részt Ligeti Lajos vezetésével, a maga szűkebb területén mérőföldkőnek tekinthető művet hozott létre. A nem latin írású szavak magyar írásmódját már napirendre tűző első akadémiai helyesírási szabályzatunk megjelenésétől, azaz 1832-től a második világháborúig eltelt idők folyamán a görög mellett az orosz, szerb, bolgár, török, arab, perzsa, hindu eredetű szavak helyesírását szabályozták és 1952-ben, az akkoriban élénkülő kínai kapcsolatok hatására kiadták a kínai nevek és szavak magyar átírásával foglalkozó füzetet. A Terjék József szerkesztésében megjelenő vastkos könyv azonban az óegyiptomtól a japánig, a 200 fő által használt kamasztól a mintegy 880 millió ember anyanyelvéig, a kínaiig, valamennyi keleti nyelv és nép neveinek (és szavainak) idehazai leírását szabályozza egységes szemléletben és úgy, hogy a tulajdonképpeni szabályok, illetve szógyűjtemények használatbavételén a kérdéses nyelvek hovatartozását, rokonságát, történetét, nyelvjárásait, irodalmát, írását, hangrendszerét s a nyelvet használó népeség adatait tartalmazó bevezetőkkal segíti elő. A mű történelmi, illetve nyelvrolonsági vagy földrajzi szempontokon nyugvó szerkezetében e közlemények együttese az eredeti célon túlnőve, a tömegkommunikáció szakembereitől a művelődni vágyó nagyközönségig terjedő számos olvasóréteg számára önálló kiadványt pótolhat.

A keleti eredetű, betűírású szavak megjelenítése a transzkripción alapul, nemkülömben természetesen a nem betűírást alkalmazó nyelvűeké. A kiadvány tehát nem a keleti nevek átírását, hanem magyar helyesírását tartalmazza. A tudományos átírás alkalmazását elvetették a szerkesztők arra hivatkozva, hogy nincs egységes, minden nyelvre kiterjedő rendszer, illetve egyes nyelvek esetében párhuzamosan több is érvényesül, s hogy maguknak az eljárásoknak a felhasználása is a szakértők szűk körére korlátozódik. A keleti nevek és szavak átírását célzó ISO munkálatok figyelmen kívül hagyása pedig a szerzők szakmai különállásából következik. Mindezen okokon és az orientaliztika magyar szaknyelve megeretemesének igényén kívül az a nemes szándék is a fonetikus lejegyzés mellé állította a szerzőket, hogy olyan egyszerű írásmódot alkalmazzanak, amelynek megértéséhez anyanyel-

vünk ismerete önmagában elégséges, és a kiejtési is rögzíti.

Az idegen eredetű szavak leírásában a közvetítő nyelvek hatásának háttérbe szorítását célzó, a húszas évektől fokozatosan tért nyerő akadémiai helyesírási szemléletnek tisztelete ebben a kiadványban — néhány név vagy kifejezés régebben megcsontosodott megjelenítésétől eltekintve — úgyszólván maradéktalanul érvényesül. E helyesírási demokratizmus eredményeinek birtokbavételét hatásosan elősegítő — a kínai átírási szabályzatban is kipróbált — eszközről mondtak le azonban a szerzők akkor, amikor elhagyták a neveknek és szavaknak a közvetítő nyelvekben, mindegyikét az angolban, franciában, németben, illetve az oroszban elterjedt alakjainak következetes és a megfelelési táblázatoknak a lehetőségekhez képesti közlését. A keleti nyelveket, írásrendszereket ismerők és a dokumentumokkal ezeken a nyelveken találkozóknak szűkebb körét bizonyára meghaladja azoknak a szakembereknek a száma, akik a híranyagot vagy a szakmai (például műszaki) közleményeket angol, német, orosz stb. nyelven fogadják, tehát a neveket a közvetítő nyelvek valamelyikének a helyesírásában kapják. A bibliográfiai leírásban és szerkesztésben foglalkoztatottak pedig különösen hálásak lettek volna a munkájukat meggyorsító és az azonosítás „találati pontosságát” növelő ilyen segédletért. Hiszen számukra elvben nélkülözhetetlen a nem latin írású név helytálló alakja transzlitteált formájának, ezenkívül a magyar helyesírás szerinti alakjának és a nemzetközi információcsere mai szervezetségi fókán egy, esetleg több munkanyelven a megfelelő alaknak a meghatározása. Továbbá azonosításának a munkanyelvvvel nem azonos közvetítő nyelv esetén a dokumentumon megjelenő változattal, amely művelethez anyanyelvünk ismerete önmagában talán mégsem mindig elegendő.

SZELLE BÉLA

Horst Röhling: Slavica—Bibliotheca—Ecclesia orientalis. Aufsätze und Rezensionen aus den Jahren 1963—1979. Frankfurt am Main—Bern—Cirencester U. K. 1981. 342. (Symbolae Slavicae 12. Hg. von Wolfgang GESEMANN und Helmut SCHALLER).

A bochumi Egyetemi Könyvtár szlavista szakreferensének, a Gutenberg-Jahrbuchból jól ismert kutató könyvtárosnak válogatott cikkeit, tanulmányait, recenzióit tartja a kezében az olvasó. Hivatásánál és érdeklődésénél fogva két irányú tájé-

kozódás jellemzi Röhlinget: rendkívül izgatja a könyvtári beszerzések és ezzel kapcsolatban a könyvtári munkamegosztás problémaköre, továbbá a szlavisztika általában, méghozzá a nyomdászattörténeti vonatkozású, a könyvtártörténeti jellegű szlavisztika, jelentős művelődéstörténeti háttérrel. Ami az elsőként megjelölt kérdéskört illeti, ott Röhling számunkra is nagyon tanulságosan értekezik arról: milyen jellegű legyen az Egyetemi Könyvtár az Intézeti (mi úgy mondanánk: tanszéki vagy kari) könyvtár, továbbá a sajátosan szakkönyvtár beszerzése; a szlavisztika területén melyik milyen segédkönyvet, bibliográfiákat, kritikai kiadásokat szerezzen be; illetve arról, hogy milyen hasznosan egészítheti ki a könyvtáros munkáját az egyetemi dolgozó (oktató); s ezzel kapcsolatban: szakreferatúra és tudományos kutatás, elmélyültség feltételezi egymást.

A szélesebb körű tájékozódás számára szintén előnyvel jár, ha bepillanthat az NSZK könyvtárosainak továbbképzési rendszerébe, és ezt összevetheti Röhling jogos, bár helyenként maximálisan tetsző igényeivel: mindenestre a továbbképzés hasznos, bár pénzügyileg valószínűleg nem mindig egészen megoldható formájának tetszik az, hogy a szlavista könyvtáros részt vegyen az egyes szláv országok által szervezett nyári egyetemeken, illetve kisebb-nagyobb jelentőségű szlavista konferenciákon.

A másodikként jelzett témakör főleg szlavisztikai dolgozatokra terjed ki, ezeket szaporítja egy nem-szlavisztikai írás arról: hogyan szerezhetett tudomást a német újságíró a XIX. sz. 20-as éveiben a neohellén mozgalomról, Adamantos Koraisról.

A szlavisztikai dolgozatok többsége azt vizsgálja; hogy a kulturális kapcsolatokban milyen jellegű a könyvkiadás szerepe. Így pontos statisztikákkal támogatott beszámolót kapunk a következőkről: milyen volt a francia jogi irodalom részese-sedése a XVIII. századi orosz könyvnyomtatásban, illetve a szerző a német és osztrák jogi irodalom érvényesülését elemzi ugyan-ezen a területen. A XVIII. századi orosz művelődés kutatása számos, más könyvtörténeti érdekességet is hozott a felszínre: nem csupán a kuriózum kedvéért tárja föl Röhling a XVIII. századi orosz Koránkiadásokat, és jótékonyan segít a művelődéstörténetben az, hogy ezután már egyértelműbb lesz az antikvitás, az egyházatyák és a középkor XVIII. századi orosz képe a moszkvai Egyetemi Nyomda kiadványainak tükrében. Átfogóbb és tágabb horizontú az a fejlődésrajz, amelyet Röhling a bolgár könyvkiadás kezdeteiről rajzol, és már csak magyar (budai) vonatkozásai

miatt is figyelmet érdemel a XVIII. századi szerb könyvkiadást elemző, terjedelmesebb írása. Az ún. nemzeti ébredés és ezzel összefüggően a felvilágosodás jellegét jobban látjuk, ha tudjuk: milyen tárgykörből adták ki a könyveket, ezeknek milyen a százalékos megoszlása (nyomdahelemek szerint is!), továbbá az iskolák számára kiadott könyvek honnan valók, milyen szellemet tükröznek.

A recenziók tárgyköre ugyanaz, mint az értekezéseké. Felvételük az alaposabb tájékozódás miatt is fontos. Röhhing jól körvonalazza az egyes bibliográfiák, könyvtári kézikönyvek, szlavisztikai kiadványok jelentőségét, helyét a tudománytörténeti folyamatban, és ezzel pl. a gyarapítás munkáját is megkönnyíti a szlavisztikai orientációjú könyvtáraknak.

FRIED ISTVÁN

A bibliography on foreign and comparative law. 1972—1979. Vols. 1—3. Comp. and annotated by Charles SZLADITS [ifj.] Dobbs Ferry, N. Y. Oceana Publications 1981 XXXIX, 593; XXXIV, 594—1110; XXXII, 111—1780 p.

A világszerte jól ismert és standard műnek tekintett bibliográfiai sorozat gyűjtő-körébe a földkerekségen bárhol megjelent, angol nyelvű könyvek és tanulmányok tartoznak — ideértve a keretművekben, gyűjteményes munkákban megjelent tanulmányokat is —, amelyeknek tárgya a *nem common law-jogrendszer*, (ezeket tekintik a válogatás „külföldi” anyagnak), továbbá amelyek a jog összehasonlító módszerrel való tanulmányozásával általában foglalkoznak. A jogi információszolgáltatás terén nemzetközi szinten is az egyik legjelentősebb sorozat most ismertető legújabb kötetei csatlakoznak a korábbi kötetekhez.¹

A bibliográfiai sorozat szerkesztési módszerei különböző jogrendszerekhez tartozó anyagok egységes szerkezetben való rendezéséhez adnak megoldási lehetőséget. A három kötet 10 fejezetre tagozódik, a két első fejezet általános kérdéseket (összehasonlító jog — külföldi jog általában) tartalmaz, a 3—10. fejezet pedig jogági tagozásban rendezi anyagát. Az egyes jogága-

kon és alosztásokon belül még további formai (könyv, tanulmány) alosztásokat is alkalmaz. A munka célszerű bibliográfia-technikai megoldásai a huzamosabb gyakorlat során alakultak ki.

A háromkötetes munka 34 412 tételt tartalmaz. A feldolgozott folyóiratok száma 1300 körül van. További anyagot jelentenek az elemzőleg feldolgozott gyűjteményes munkák. Magyar vonatkozásban a munka tartalmazza az angol nyelvű monografikus munkákat és az angol nyelvű jogi folyóiratok anyagát, valamint a hazai gyűjtemények angol nyelvű anyagát, végül hazai szerzőknek külföldi folyóiratban stb. közölt tanulmányait.

A bibliográfia kezelését egy országok szerinti és egy kb. 13 000 nevet tartalmazó szerzői mutató könnyíti meg. A sorozat a New York-i Egyetem Összehasonlítójogi Intézetének (Parker School of Foreign and Comparative Law) gondozásában jelent meg. Külön kell szólni a kiadvállalat, az Oceana Publications Inc. áldozatkészségéről, amely a tartalomhoz méltó kiállításban jelentette meg a köteteket. A sorozathoz — jogi téren — világvizonylatban is csupán egy kezünkön megszámálható hasonlót lehet találni, s annak köteteit csak a legnagyobb elismeréssel forgathatja a kutató és az információszolgáltató.

A sorozat szerkesztője Charles Szladits professzor, a Columbia Egyetem tanára, akit édesapjától, a budapesti egyetem nagyhírű professzorától, id. Szladits Károlytól a magyar bibliográfusnak az „ifj.” jelzővel kell megkülönböztetnie, s aki — ha egy bibliográfia előkészítésének közismerten hosszú idejét is tekintetbe vesszük — az első kötet megjelenése (1955) óta közel harminc esztendő; töltött ebben a szolgálatban. Amikor a mostani köteteket méltatjuk, lehetetlen nem gondolni tisztelettel és elismeréssel erre az emberöltőre kitöltött munkásságra is.

NAGY LAJOS

Walter Grasser: Numismatiker Exlibris. Coburg, é. n. [1980], Neue Presse, 52 l.

A kisgrafika egyik legkedvesebb és legösszefogottabb műfajának: az exlibrisnek gyűjtése újra fellendülőben van. A szerző kiváló papíron és mindössze 400 száma-

¹ A sorozatban megjelent első munka: *A bibliography on foreign and comparative law. Books and articles in English. Compiled and annotated by Charles SZLADITS.* New-York, Oceana Publications Inc. 1955. XX, 508 p. /Parker School studies in foreign and comparative law./ Az alpművet az 1952—1971. évi anyagról megjelent évek pótkötetek (Supplement), valamint ezek anyagát tartalmazó többéves kumulációk (összesen 4 kötet) egészítik ki.

zott példányban megjelent katalógusa is nyilvánvalóan ennek köszönheti létrejöttét. Walter Grasser a történettudomány egyik ágának, a numizmatikának, illetve az ezzel foglalkozó szakemberek és könyvgyűjtők exlibriseit vette számba. Ez könyvének alapvető, módszertanilag teljesen elfogadhatatlan hibája. Hiába gyűjt valaki régi pénzeket, vagy foglalkozik — akár világviszonylatban is kiemelkedő módon — pénztörténettel, ha ezt exlibrise nem tükrözi. S fordítva: lehet akármilyen jelentéktelen valakinek a régipéNZ gyűjteménye, de könyvein — természetesen nem numizmatikai tárgyúakon is — olyan exlibrisek díszelnek, amelyen világosan és egyértelműen pénztörténeti ábrázolás van. Ez és csak ez lehet a kritériuma a numizmatikai exlibrisnek. Csoportosításuk pedig nyilvánvalóan a készítő művészek és nem a gyűjtők ábécés rendjében kell leírásra kerülnön, mint ahogyan ezt — teljesen érthetetlen módon — a szerző teszi. Hogy egy-egy exlibris kinek a megrendelésére készült, vagy kinek a tulajdonában van, az másod, sőt sokadlagos szempont lehet csak. Nem enyhíti ezt a hiányt a könyv elején levő, a készítő művészek nevét feltüntető névsor, mely a katalógusban található gyűjtemények sorszá-

mára utal. Ráadásul ez a nagyon rövid lista még önmagában is hiányos, hiszen nem szerepel benne (a magyar vonatkozásoknál maradván) a nemrég elhunyt Szigeti István neve, aki számos numizmatikai exlibrist készített. Mellesleg: az ő munkája díszíti a könyv címlapját is. Gyűjtött is ilyeneket, amit a könyv a 203. szám alatt maga is regisztrál. Szigeti munkássága módszertanilag is felvet egy érdekes kérdést. Élete vége felé olyan exlibriseket készített, melyeken szinte kizárólag pénztörténettel foglalkozó, néha öngúnyval teli, ábrázolások vannak, de ezek nem megrendelésre készültek, hanem mindig a saját nevét tünteti fel rajtuk és a szövegben is numizmatikus voltát hangsúlyozza. Ezekkel kedveskedett barátainak újévi lap helyett. Kérdés: bekerüljenek-e az ilyen típusú exlibrisek a majdan elkészülő magyar katalógusba? Szerintünk igen, de el tudunk képzelni más véleményt is.

A szerző könyve, mindezek ellenére, számos magyar vonatkozása miatt, figyelmet érdemel, és egy hasonló, természetesen a fenti hibáktól mentes, katalógus elkészítésére serkentheti fiatal könyvtárosainkat és művészettörténészeinket.

KÓHEGYI MIHÁLY

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki szerkesztő: Sándor István

A kézirat nyomdába érkezett: 1981. X. 13. — Terjedelem: 8,5 (A/5) iv
82.10129 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

TARTALOM

<i>Köpeczi Béla</i> : Pázmány Imádságos Könyve mint udvarlás tárgya.....	1
<i>Kovács Sándor Iván</i> : Forgách Simon „Afium”-kiadása	9
<i>Szelestei N. László</i> : A magyarországi nyomdászat-történetírás kezdetei	19
<i>Lengyel András</i> : Egy népművelő ponyvasorozata, a Magyar Mesemondó (1886—1904)	40
<i>Markovits Györgyi</i> : A népfrontgondolat az amerikai magyar emigráció sajtójában ...	51

K Ö Z L E M É N Y E K

<i>Bütskey István</i> : Janzenizmus és ortodoxia (Az egri püspöki könyvtár olasz anyaga a felvilágosodás korában)	60
<i>Kókay György</i> : Melyik művéhez írta Bessenyei 1804-ben a cenzúráról szóló Jegyzését?	67
<i>Takács Béla</i> : Nyomatott szövegű temetési címerek a debreceni Kollégium múzeumában	69
<i>Batári Gyula</i> : Az első gyógyászati szakfolyóiratok Magyarországon	72

FIGYELŐ

<i>Havasi Zoltán</i> : A Könyv Világkongresszusa — 1982	76
<i>Fried István</i> : Jegyzetek a Magyar Hírmondó-szövegválogatás megjelenésére	77
<i>Borsa Gedeon</i> : Elkészült az Olaszországban őrzött ősnymtatványok központi katalógusa	81

S Z E M L E

M. Pásztor József: „Az író beleszól...” Bp. 1980. (<i>M. Gy.</i>)	86
Egressy Gábor válogatott cikkei (1838—1848) Kiad. és bev. Kerényi Ferenc. (<i>Kocsy Anikó</i>)	87
Keleti nevek magyar helyesírása. Főszerk. Ligeti Lajos. Bp. 1981. (<i>Szelle Béla</i>)	88
Horst Rühling: Slavica—Bibliotheca—Ecclesia orientalis. Frankfurt am Main—Bern—Cirencester, 1981. (<i>Fried István</i>)	89
A Bibliography of Foreign and Comparative Law 1972—1979. Vols. 1—3. New York, 1981. (<i>Nagy Lajos</i>)	90
Walter Grasser: Numismatiker Exlibris. Coburg, (1980). (<i>Kőhegyi Mihály</i>)	90

SOMMAIRE

<i>Köpeczi, Béla</i> : Le Livre de prières de Pázmány: objet de galanterie	1
<i>Kovács, Sándor Iván</i> : L'édition de l'„Áfium” de Zrinyi par Simon Forgách	9
<i>Szelestei, N. László</i> : Les débuts de l'historiographie de l'imprimerie de Hongrie	19
<i>Lengyel, András</i> : Une série de livres populaires éducatifs, intitulée „Magyar Mese- mondó” (1886-1904)	40
<i>Markovits, Györgyi</i> : L'idée du front populaire dans l'émigration hongroise d'Amérique	51

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>Bitskey, István</i> : Jansénisme et orthodoxie (La matière italienne de la bibliothèque archiépiscopale d'Eger à l'époque des Lumières)	60
<i>Kókay, György</i> : Les Notes de György Bessenyei sur la censure (1804)	67
<i>Takács, Béla</i> : Des armoiries funéraires imprimées au musée du Collège de Debrecen	69
<i>Batári, Gyula</i> : Les premières revues spéciales de la thérapeutique en Hongrie	72

CHRONIQUE

<i>Havasi, Zoltán</i> : Le congrès mondial du livre	76
<i>Fried, István</i> : A la parution du choix de texte de la revue „Magyar Hírmondó” (Cour- rier Hongrois)	77
<i>Borsa, Gedeon</i> : Un catalogue central des incunables conservés en Italie s'est achevé	81

REVUE

M. Pásztor, József: „Az író beleszól...” Budapest, 1980. (<i>M., Gy.</i>)	86
Les articles choisis de Gábor Egressy (1838-1848). Publiés et introduits par Ferenc Kerényi. (<i>Kocsy, Anikó</i>)	87
L'orthographe hongroise des noms orientaux. Rédacteur en chef: Lajos Ligeti. Budapest, 1981. (<i>Szelle, Béla</i>)	88
Horst Röhling: Slavica—Bibliotheca—Ecclesia orientalis. Frankfurt am Main— Bern—Cirencester, 1981. (<i>Fried, István</i>)	88
A Bibliography of Foreign and Comparative Law 1972-1979 Vols 1-3. New York, 1981. (<i>Nagy, Lajos</i>)	90
Walter Grassler: Numismatiker Exlibris. Coburg, (1980). (<i>Köhegyi Mihály</i>)	90